

Jézus példabeszédeivel, mert ezeket, mint magasabb műveltséget kívánó műfajt, utólagos betoldásnak tartja (2.3.3.3. szakasz vége). Mintha nem tudna arról, hogy az ókori Kelet népeinél az írásbeliséget megelőzően a szójhagyomány töltötte be a kultúra továbbadásának feladatát, ezért éppen az iskolázatlan rétegek értették leginkább a képeket, hasonlatokat, példabeszédeket.

Mayer **Jézus szavait is megválogatja**. Pártos társadalomszemlélete miatt a bibliatudósok által leghitelesebbnek tartott jézusi szó, az Atya is a proletár/gazdag ellentét hordozójává lesz (lásd: 4.1.3., a Márk- és János-evangélium összevetése). Jézus **Abba** - édesapa szavát a szexizmus és a kizsákmányolás jelszavaként érteni súlyos hiba.

Szövegértelmezéseit is átszövi a proletár Jézusra vonatkozó előföltevése. Szerzőnk a Máté szakmai múltjából származó (bankár és gazda) példabeszédeket Jézustól idegen betoldásnak tartja (4.3.2.), függetlenül attól, hogy azok Isten irgalmáról szólnak, csak azért, mert a proletároknak már akkor sem volt sok közülük a bankárokhöz, ma pedig a bankok döntik romlásba a világot. Ebben odáig megy, hogy az utolsó óra szőlőmunkásairól szóló példabeszédet fordítva érti, Isten válogatás nélküli szeretete helyett a munka nélkül szerzett jövedelem apológiáját véli fölfedezni benne.

Ugyanakkor elfogadja a Jelenések könyvének brutális erőszakban tobzódó szemléletét, mert az méltán fejezi ki a proletárok Istenének elkötelezettségét, s nem zavarhatja magát Jézustól, aki az erőalkalmazás egyetlen formájára sem tartott igényt az emberi élet problémáinak megoldásában (3.2.3.1.).

Mayer Jézus-értelmezése is szenved a szerző alapvető döntésétől, az a Jézus, aki szerinte is képes volt túllépni kora és népe társadalmi korlátain (2.2.1. vége), képtelen lett volna meghaladni a proletár-lét műveltségbeli korlátait (2.3.3.)?

Az ismertetés utolsó részében felvázolt társadalmi cselekvési program súlypontjai valóban fontos problémák ma, de korántsem úgy, és olyan szorosan függenek össze, ahogyan ezt Mayer állítja. A szexizmus felszámolása társadalmi program keretében - illúzió. Olyan alapvető, emberlétünk legmélyét érintő adottság a két nem egymásrautaltsága és küzdelme, amelyet aligha lehet a ráépült igazságtalan társadalmi berendezkedés lebontásával örökre egyensúlyba hozni. Az antijudaizmus-antiszemitizmus kérdésköre sem eredeztethető a zsidó és a keresztény kultúra eltérő szexuális felfogásából, és az antikapitalizmus céljai sem azonosíthatók az antiszemitizmussal.

Számomra éppen a Mayer által javasolt sorrend fordítottja látszik célravezetőnek, a pénzhatalmi világrend elleni küzdelem sikere hozhatja el részeredményként az idegengyűlölet és a másik nem iránti gyűlölet okainak és céljainak elhalását.

Mindezek ellenére, Mayer könyve fontos, nagy bátorságot kívánó kérdéseket vet föl, és mindenkit továbbgondolkodásra indít. Örülök, hogy vitatkozhattam vele.

PAPP FERENC

A HAGYOMÁNYOS MISERÍTUS FELFEDEZÉSE

Bevezetés

Néhány észrevételemet megosztom a hagyományos miserítusról e sorok között feltételezett néhány olvasómmal, laikusként, vállaltan annak pejoratív, dilettáns kicsengésével. A liturgia a szó eredeti értelmében a közjó szolgálatát jelentette az ókori görög városállamokban, s nem szertartások összességét, mint ahogyan általában a keresztény egyházak használják hivatalos szóhasználatukban. Ezért tekinthető közügynek, mindenkihez szólónak a liturgia ügye, ami miatt szerintem bárki véleményét nyilváníthat róla a maga tudatszintjén, még ha a szakemberek öregesen morgolódnak is magukban emiatt, a felkészületlen sokaság „sarlatánságán” háborogva. Olyanná vált mára a liturgia, mint a futball: minden igaz keresztény hívő magáénak érzi valahogyan, valamilyen szinten, még ha valójában kevesen értenek hozzá. (De mégsem lehet szakemberek kiváltsága művelése, ahogyan a foci sem az edzők és a játékosok belügye, szakmai privilégiuma.) Ahogy Bozsik Csikar mondta egykoron: „Az a különbség a régi foci, meg a mai között, hogy egykor a szegény gyerekek rúgták a labdát a grundokon kikapcsolódásként, a gazdagok meg nézték játékukat a lelátókon. Mostanra viszont megfordult a helyzet: a milliomos játékosok rúgják a labdát a pályákon, s a nincstelen szegények meg csak nézik a tévében szórazásként, ha bekapcsolják.” A II. Vatikáni Zsinat a katolikus liturgiát felértékelte, a dogmatika részének nyilvánította, mivel a mise egyfajta kiskatekizmus, a katolikus hit összefoglalása s egyben megjelenítése, elevenné tétele.

Írásomban előrebocsájtom, hogy szándékosan kerültem a „tridenti” jelzöt, mert a hagyományos miserítus gyökerei távolabbra nyúlnak vissza, mint a tridenti zsinat határozatai; a „rendkívüli” jelzöt pedig nem tartom megfelelőnek (forma extraordinaria), mert hosszabb ideig volt ez a „rendes”, hivatalos forma (forma ordinaria) a katolikus egyházban, mint a jelenlegi, mára csupán megfordult a kocka lapja. A liturgia „reformjának reformja” XVI. benedeki szóhasználatát pedig könnyen félreérthetően homályosnak, csalafintának vélem, mert restaurációs szándék sejlik ki belőle; „szerves” fejlődésről pedig idáig csak a biológiában hallottam, ott különböztetnek meg „szerves” meg „szervetlen” kémiát, a liturgiában nem tudom hová tenni, elhelyezni e jelzöt. Valamilyen folytonosságot, törésmentességet érthetett

alatta, olyasfajta vonulatot, mint amelyeket a szellemtudományokban szoktak eszmetörténészek, filozófusok és liturgiátörténészek kimutatni. (Talán ellensúlyozni akarta ezzel a szófordulattal a máig oly divatos „paradigma-váltás” fogalmát, ami szemléletváltásként fordítható.)

A VOM és NOM viszonya

A VOM(vetus ordo missae) és a NOM(novum ordo missae) mise szemléletében szerintem számos lényeges különbség mutatkozik: a fő dilemma számomra az volt, hogy ezek komplementer, (azaz egymást kiegészítő), vagy antagonistikus, (azaz egymással ellentétes) teológiai szemléletet hordoznak-e, s hogy diszkurzív (kifejtve következtető) vagy performatív (kimondva végrehajtó) igazságot fejeznek-e ki?

Sokáig úgy véltem, hogy a NOM miserítus sallangmentes, korszerűsített változata a réginek, annak rövidített forgatói könyve, amolyan „szakrális színházi előadása” (Donáth László), ami a mise lényegét megőrizte, átmentette. Emiatt azt hittem, a VOM és a NOM mise könnyen összetársítható, mivel utóbbi az előbbi egy változata: lám-lám, a görögkeleti rítusban is jól megférnek egymás mellett az Aranyszájú Szent János, a Szent Vazul és az ősi Szent Jakab liturgiák az egyházi ünnepek megünneplésekor, miért lenne ez másként a katolikus liturgikus naptárban? Mára viszont másként látom egymáshoz való viszonyukat. A különbséget nem abban vélem felfedezni, hogy a NOM közösségorientált, a VOM meg kultikusan áldozat-centrikus volna, ahogy sokan állítják, hanem abban, hogy a régi mise Atyais-tenre irányulóbb, míg a megújított jóval antropocentrikusabbá lett. (Ezt fejezi ki szemléletesen a miseirány megváltoztatása és térdepelve áldozás megszűnése a NOM miséken.)

Az archaikus ember világképe a keleti irányból felkelő naphoz kötött volt, a föld állt a centrumban, az égbolt karimájában; a modern ember világképe viszont megváltozott: tisztában van vele, hogy a föld nem az univerzum kítüntetett pontja, ezért nem a nap felé, hanem az ég felé tekint, az űr mélyébe, ahol a Teremtőt, Fenntartót és cselekvően Mindenhatót tartózkodni véli. Ugyanakkor tisztában van azzal is, hogy a teremtő nem azonos teremtményével, de mégis személyesen megszólítható, kapcsolatokat létesítő valóság, mert létezésének mélyén az ősalapja teremtőjével mégis azonos. Isten már nem Úr többé, aki uralkodni akar felette, hanem úti társ, életkalauz és segítő partner. (A „kézből etetés” ezt a bensőséges bizalmi viszonyt volna hivatott kifejezni a NOM-ban, a hívő mintegy önmagának szolgáltatja ki a szentséget, más kérdés, hogy mára inkább paródiává vált, a profanizált mozdulatsor inkább zsákmányszerző megragadásnak tűnhet.)

A miseáldozat misztériumának téves, racionalista felfogásai

A VOM misébe bele van kódolva az ősi, a zsidó templomi áldozati kultusz egyik fontos összetevője, amit a

„szent” fogalma jelöl meg: a hódolat és teljes tisztelet az egészen más felé, a láthatatlan és szavakban kimondhatatlan túlvilági lény iránt, mely a szellemi világ irányítója, akivel kapcsolatosan az alázat, a függőség elismerése lehet az egyetlen helyes magatartás, a leborulás testhelyzete. Nagypénteken a pap arcra borul a kereszt előtt a szertartáson. Ezért a zsidó liturgiai felfogásnak megfelelően nem filozofikusan okoskodó igazságot, hanem létesítő, ontológiai igazságot hordoznak az átváltoztatás szavai. A vízzel való megszentelés, ami a keresztelési fogadalom felelevenítése és a démoni szellemekkel való küzdelem felvállalása, burkolt démonüző szertartás volt a mise első részében a VOM-ban, fakultatívva, gyakorlatilag elhagyandóvá vált a NOM-ban, a lépcsőima pedig száműzetett a sekrestyébe. Ahogy a püspöki miséken az öltözködés sem nyílt színen folyik már a szentélyben, elveszett ennek családfőseget sugalló szerepe, hogy a püspök atya volna, a mennyei atyai jóság megjelenítője. Vajon nem ezek elhagyása miatt képtelenek sok hívő ráhangolódni a túlságosan fennköltnek és magasztosnak tartott miseszövegre? Vajon jelenvalóvá válhat-e így a hétköznapi szűrkeségéből kilépni szándékozónak a szentekkel való szeretetközösség élménye a mise kellős közepén, a glóriában, az angyali karokkal dicshimnusz zengve?

Idejétműltnak, az ökumenikus dialógusok során kerülendőnek tartom a „transzszubsztanciáció” (átlényegülés) középkori, skolasztikus kifejezését, fogalmát, mely még II. János Pál pápa egyik enciklikájában is hivatalosan felbukkant. Pedig A filozófiai univerzale viták ismeretelméleti kérdéseket feszegettek egykoron, hogy a szavak, fogalmak lefednek-e általános, egyetemes, objektív valóságokat, vagy csak kijelölnek a nyelvi valóság szintjén kategóriákat. A „lényeg” alatt tehát nem atomi anyagi valóságot értettek, mint manapság, hanem verbálisakat. A kenyérnek s a bornak ui. nincs lényegi és járulékos eleme, amely különválasztható volna az anyagi valóság szintjén. Jelenleg az anyagi valóságot értelmező kémiai-fizikai értelmezések inkább „transzmutációról”(anyagváltozás) írnak, ami alatt a fizikában azt értik, hogy hidrogénatomok számának csökkentésével vagy növelésével új kémiai elemek hozhatóak létre. A biológiában a DNS kettős spirálja kódjainak átírási megváltozását nevezik génmutációnak. Ezek a kifejezések a misebeli átváltozásra aligha használhatóak, átvihetőek. A színek alatti érzékszerveinkkel érzékelhető formai állandóság hangsúlyozása könnyen mágikus, babonás, materializációs értelmezésekhez vezetnek, mint ahogyan azt a hírhedt indiai guru, Sai Baba tette, aki a „semmiből” kanalakat, ékszereket, s egyéb tárgyakat vett elő, s hamugolyókat köpött ki a szájából, megfogható testeket adott az éteri szellemeknek.

A II. Vatikáni Zsinat után megjelent egy új, téves miseértelmezés is mely a NOM misében lépten-nyomon előkerül egyes teológusok kommentárjában. Például Xavier Léon-Dufour könyvében(A Le pain de la

vie, Seuil, Párizs, 2005.) a „ressourcement” jegyében a keresztény forrásokhoz (sources a források francia neve) való visszatérésről írt. Szerinte újra birtokba kell venni a Szentírást, a szentatyák és a liturgia elfelejtett, soha egészen ki nem aknázott gazdagságát, hogy így az átváltozás lefolyásának mikéntjét jobban megérthessük. Két régi-új miseértelmezést melegített fel: a „transzfizikalizáció”(célváltozás) és „transzszignifikáció”(jelentésváltozás) elméletét. Mindkét elméletet VI. Pál pápa a *Mysterium Fidei* enciklikában, 1965-ben tévtannak minősítette, ezért meglepő az újbóli felbukkanása kissé átszabott formában. A tranfizikalizáció szerint az átváltozás nem a szereztetési igék kimondásával veszi kezdetét, hanem a misefelajánlással, ami eléggé meghökkentő, még ha az végső soron az átváltoztatásra irányul is. A transzszignifikáció elmélete pedig a jelképes, szimbolikus biblia értelmezés átkeresztelése csupán, szintén fogalmi szinten mozog. A „reálszimbólum”(Karl Rahner) kifejezése is üres okoskodás, nem fejez ki ontológiai, létesítő valóságot. Ha már mindenképp valamilyen „transz” kifejezést akarunk használni, akkor a „transzfiguráció”(átváltozás) a megfelelő latin kifejezés, ami görögül metamorfózis megfelelője. Ennek van szép ősi magyar kifejezése: színeváltozás.

A „színeváltozás” bibliai értelmezése és a miseáldozat

A lutheránusokkal folytatott teológiai diskurzusok sláger témája és örökzöld exegetikai vitatéma: Jézus kafarneumi beszédének mai értelmezése a János evangéliumának 6. fejezetében. A valóban kulcsfontosságú bibliai helyet csakis az eredeti arámi ÚSZ fordításból lehet helyesen értelmezni, sem a görög, sem a latin, sem a magyar fordítások nem lehetnek irányadóak. Az arámiból kiderül, hogy nincs is ott az az ominózus „est”, (hoc est corpus meum), „van” kifejezés, ahogy a magyarban sincs: ez az én testem. A szöveg nem is beszél a jegyek lényegéről, sem átváltozásukról, vagy átlényegülésükéről. Tehát szerinte a transzszubsztanciáció(átlényegülés), és a konzubsztanciáció (együttváltozás) filozófiai fogalma a Bibliától teljesen idegen szemlélet. A zsidó ember szokásait, iszonyodását a vér fogyasztásától egyébként is ismerjük, tehát nem képzelhető el egy ilyen spekuláció hitelesen, abban a korban.

A hellén misztériumvallásokra, például az orfikus görög vallásra épülő gondolkodásmód jellemzője a panteizmus: szerintük minden anyagi dologban rejtetten ott van a természetfeletti, mennyei erő, „lélek”, ami idővel megjelent a miseértelmezésben is. Hamarosan magára a jegyekre került a hangsúly, a szimbolikus jelentése helyett, azaz megjelent a szentégimádás. Fontos tudni, hogy az utóbbi időben a római katolikus egyház hangsúlyozza: a mise nem megismétli, hanem megjeleníti, reprezentálja, megújítja Krisztus egyetlen, igaz áldozatát. XV. Benedek pápa is kiemelte, hogy sem elspiritualizálni, sem elmaterializálni nem

szabad a miseáldozatot, mert mindkét esetben mellőzzük a hitbéli döntést, s így a személyes találkozás helyett csak a dologi hatások érvényesülnek. Az eucharisztia ugyan gyógyszer a bűnösöknek, de nem mágikus eszköz, az „opere operato” elv, a kegyelmi hatás a kereszttségben sem automatikusan, hanem tudat alatt hat, s a bérnálóskor tudatosodik. (De akkor is hathat, ha valaki időlegesen vagy tudva vagy tudatlanul hitehagyottá válik.)

Ugyancsak zavaróan hat, amikor a feltámadott testet nem pneumatikus, megüdvözült testként értelmezik, melyre nem vonatkoznak az evilági fizikai törvényszerűségek, hanem nagyon is evilági módon képzelik el egyesek: életük virágzásában, tiniként kiszállnak a sírból s új életet kezdenek el. Ez inkább hasonlít egyfajta reinkarnációs képzethez, ráadásul azt remélik, jellemhibáikat is kijavíthatják az újkezdések sorozatában, míg el nem érik a tökéletességet. Ellenben Jézus már a Tábor hegyén színeváltozásakor megmutatta néhány kiválasztott tanítványának isteni természetét, mintegy leendő pneumatikus testét elővételezve, amire a kafarneumi beszédében is utalt. A VOM mise központi gondolata és üzenete az, hogy nem a pap mutat be áldozatot az oltáron, hanem a pap „alter Chriszti”, Krisztus egyfajta hasonmása, méltóságát és megbecsültségét épp ez a szerepe adja. Maga Krisztus az áldozat bemutatója és az áldozat is egyben, s azért kell a világ különböző pontjain minél nagyobb számban bemutatni és megújítani kínhalálát, áldozatát, mert az emberiség újratermeli bűneit, a Sátán, Isten elleni lázadást szító főangyalának ármanykodása ellenhatásaként. Ez tartja létezésben az emberiséget a végső pusztulásig, összezsapásig, az újjáteremtés korszakáig.

A NOM mise ellenben jobban a pászka vacsorára helyezi a hangsúlyt, hogy Jézus ma is meghív a vele való találkozásra. A mai bibliai kutatások fényében joggal lehet valószínűsíteni, hogy Jézus utolsó vacsorája nem nagypénteken, hanem nagycsütörtökön volt, János evangélista azért tette péntekre, hogy ezzel is hangsúlyozza: Jézus az igazi bárány, aki népe bűneiért és az emberiség bűneiért bűnbakként feláldozta önmagát. Jézus azért hozta előre a titokban megtartott pászka vacsorát, mert tudta, hogy hamarosan elárulják és kivégzik: gyakorlatilag 24 óra leforgása alatt a gecsemáni kertben való vérrel verejtékezésé után már megkínózták, elítélték és kivégezték. Maga Jézus értelmezte át a zsidó pászka vacsora szövegét, amely eredetileg más volt. Minden olyan étkezés előtt, ahol bort is felszolgáltak, a házigazda hálát adott Istennek, megtörte a kenyeret, és egy-egy darabot adott a jelenlévőknek. Az étkezés után pedig a hálaadás kelyhét adta körbe. A kenyér után ezt mondta: „Légy áldott Urunk, Istenünk, világ királya, hogy a föld kenyeret teremhetett.” A vacsora után pedig a ház ura, vagy egy az erre megkért vendég így szól: „Légy áldott Urunk, Istenünk, világ királya,

ki a szőlő termését teremtette.” Jézus ezt úgy értelmezte át, hogy aki reá emlékezve eszi és issza a kenyeret és a bort, az vele fog egyesülni már e világon, de az eljövendőben is. Bizony, ezzel a szentségek megalapítására, leendő állandó jelenlétének nem csak spirituális, Szentlélek formájában való jelenvalóságára utalt, mely Pümkösd után vált nyilvánvalóvá, de sajátos fizikai jelenlétének szükségességét is jelezte, közönséges, mindennapi főétel s ital formájában, „hogy el ne vesszünk”.

A VOM és NOM mise hatása a modern templomépítészetre

Mindkét miseforma erősen hatott és hat a templomépítészetre. Itt csak néhány divatos tendenciára, meg amolyan általános életérzést kifejező stílusjegyekre kívánok utalni. Az utóbbi évtizedben megjelent egy új templomépítészeti stílus hazánkban az ún. regeneratív (önmagát megújító) irányzat, mely szerintem nevezhető kísérletezőnek, útkeresőnek, absztraktnak, minimalistának, közösséginek és tájépítészetinek, de akár avantgartnak is. Egyszóval meglehetősen eklektikus, de karakteresen elűt a funkcionalista iskolától (Bachaus, Finta József), vagy az organikus iskolától (skandináv építészet, Makovecz Imre).

Idehaza Katona Vilmos hívta fel erre az irányzatra a szakma figyelmét a 2009-es, XI. nemzetközi építészeti konferencián az „Előhang a regeneratív építészet hazai elterjesztéséhez” című előadásában, melyet 2013-ban az „Építészfórum” szaklap is két részben leköszölt. A 30-as éveinek elején járó fiatal Katona Vilmos (aki valószínűleg a székesfehérvári grafikus művész, Katona Vilmos fia lehet, aki eredetileg építész végzettségű) nemcsak egy német építészeti szaklap szakírójaként és szerkesztőjeként szerzett hírnevet a szakmában, de 2014-es „Az Úr bevonul házába” című doktori disszertációjával és merész templomterveivel is.

Scharle Péter, aki az építészeti szabványok kidolgozásával foglalkozik, az építészeti szabványosítás szakmai tekintélye, felfigyelt dolgozatának abbéli javaslatára, hogy a püspöki karnak vagy az építész kamarának olyan instrukciókat kellene kidolgoznia és közre adnia, ami mindkét liturgiai iskola, irányzat, rítusforma igényeit figyelembe veszi. Ilyenek volnának szerinte a kör vagy ovális alaprajzú templomok, amelyek más építészeti példákul Török Ferenc szerint cirkuszi porondra hasonlítanának s a szembeütközéssel szemkonfliktust teremtve elvonnák a figyelmet a szakrális eseményekről. Kialakíthatóak viszont olyan belső tereprendezés az átlós vagy tengelyes alaprajzú templomokban is, melyeknél az oltár, az ambó is áthelyezhetőek, nem fixek, hanem mobilak.

2008-ban feltűnést keltett a debreceni, a modern magyar templomokat bemutató kiállításon a református, Szolnok környéki Szandaszőlőstre tervezett templom típus-tervével, melyet egybeolvasztott a parókiával. A látványterv eléggé meghökkentő volt: a templom tornya

egy a templomtestből kiemelkedő, hegyes gúla volt, a parókia szintén végletekig leegyszerűsített geometria alakzatként ráépült volna a templom hajójára. (Végül is a 3 tagú szakmai zsűritől „C” minősítést kapott, nem épült meg.) De tervezett egy különleges szent-kutat is, ami elkészült, a 2013-as, a FUGA Építészeti Központban megnyílt kiállításon szintén szerepelt újszerű, formabontó terveivel. Idén május végén a modern protestáns építészeti tipológiákról volt konferencia a BME-n, itt is érezni lehetett a regeneratív iskola hatását. A templomok fényvel átszöttekké váltak: a fény a szellem megjelenítője, aminek nincs köze a gnosztikus szellemi irányzatokhoz, annál inkább a nagyszombati fényliturgiához, melynél a húsvéti gyertyáról meggyújtott fény tovaterjedése a krisztusi örömhír szétáramlását szimbolizálja a hívő nép között a sötétségben, a még hitetlenek között.

Jellegetes hazai, új és modern katolikus templomok

Néhány megjegyzést teszek még a legvitatottabb új templomokról, figyelembe véve, hogy az építésznek élniük kell a szabadságukkal, mert mára nincs kimondottan egyházas építészet, bár kimondva vagy kimondatlanul legalább a (belső) építészetnek a liturgiát kell(ene) szolgálnia.

Makovecz Imre paksi Szentlélek fatemplomát egyes katolikus papok nem tartják katolikusnak, a „New Age templomának” titulálják. Alaprajza „S” alakú, ami a kínai taoizmus jing és jang dualizmusára utal, a kereszt mellett két tornya a nap és hold jelképében végződik, utalva az ősi magyar hitvilágra. Makovecz gyakorta védekezett azzal, hogy példaképe, Gaudi is beépítette épületeibe a katalán motívumokat és hiedelmeket. A PPKE központi épülete, a Stephaneum szintén építészeti remekmű, döntött falai, hatalmas kupola rendszere teljesen egyedivé teszi. (Sajnos, a 2. lépcsőben nem pályázhatott a hiányzó épületek tervezésére, ezt nyilvánosan is nehezményezte.) Miközben Makón fél tucat épülete épült, Budapesten egy sem, a X. kerületben, Lipótföldre tervezett Makovecz katedrális megépítése életművének betetőzése volna, állami pénzből vagy közadakozásból felépíthető lenne, mivel részletesen elkészítette a tervrajzát, de a sevillai soktornyú, mesebeli kiállítási kultúrpalotája is szétszedve, egy csarnokban hever, darabjaira szedve.

Meglepően heves vita folyt a gazdagréti Angyalok temploma körül építészeti körökben, amit a közismert Lippai László atya álmodott meg, inspirált és szintén építészeti különlegességnek számít. Sajnos meghalt rákban azelőtt, hogy teljesen felépült volna ez a nagyméretű, bonyolult alaprajzú és tetőszerkezetű templom, vagy inkább komplexum, amely méreteit tekintve vetekszik a dunaújvárosi betonkatedrálissal. A templom-építészeti főleg a belső térkialakítását kifogásolták: anfitéatrumos a kialakítása, azaz félköríves, süllyesztett nézőtere van, mint a nagyobb színházaknak. Meglepő, hogy ennek ellenére zavaróan torz az akusztikája, ami

azzal függhet össze, hogy a szentély fölé egy kerek formájú kupolát terveztek, ami elnyeli a hangokat. (Csak elektromos hangosítással használható emiatt.) A liturgia viszont nem tud mit kezdeni az ilyen belső térkialakítással, még a NOM sem, még ha a szentély üvegfalából csodás panoráma nyílik Gazdagrét dombos tájára, a szép kilátásba gyönyörködhet a papság és az asszisztencia. (A hívek legfőbb távcsővel élvezhetik a pompás látványt.) A templom berendezése egyébként illik a templomhoz, minden darabja, még az ajtók is egyedi formatervezésűek, különlegesek.

Budapesten még két új katolikus templom is épült a rendszerváltás után, mindkettőt példaértékűnek tartom, mert alapvetően funkcionalista jellegű templomok. A BME Budapest rakparti épületegyüttese között, közvetlenül az egyetemi lelkészség mellett épült fel a Mindenszentek temploma, mely alaprajzát tekintve kör alakú, elvileg emiatt akár mindkét rítusnak kedvezne, de belső elrendezése mégis frontális, tengelyes. Belülről panteonra emlékeztető, kis kupola ablakain szűrt fény tör át, különösen alkalmas így a meditációra és az imádságra. Pompás kert veszi körül dús növényzettel és szobrokkal.

A másik a tavaly átadott XI. kerületi Boldog Mészleány Zoltán vértanú püspökünkről elnevezett templom, mely számos egyedi, szokatlan megoldást alkalmazott, de mégsem hat formabontóan. Kissé szokatlan, hogy a harangtorony a hajó előtt áll néhány méterre a bejáratától és teljesen krómaccélból készült. Belülről a magas betonpillérek gótikus hatásúak, viszont a mennyezet dől, homorú felületű, ami miatt a templom akusztikai hangzása meglepően jó, koncertminőségű, vetekszik az Avilai Szent Teréz templomával, vagy a Dezső téri, szintén kör alakú templomával. (Bár még egy egyszerű elektromos orgona kíséri a liturgiát, ami a célnak megfelel, egy 35 regiszteres, 3 manuális pneumatikus-mechanikus orgona illene ide, idővel. Tudni érdemes, hogy a digitális orgonák, amit az orgona művészek egyszerűen orgona utánzatoknak csúfolnak, tizedannyiba kerülnek, mint a klasszikus orgonák. Például egy 35 regiszteres hagyományos versenyorgona, ami spanyol kürtökkel is fel van szerelve, kb. 60 millió forintba kerül.) A Mészleányi-templom éjszakánként díszvilágításban ragyog, burkolatba süllyesztett, rejtett reflektorokkal van megvilágítva, a bejárat feletti üvegmozaik sötét keresztje belülről van megvilágítva, csodálatos látványt nyújt messzi távolból is, hirdetve Krisztus jelenlétét. Belső berendezése átgondolt: a tabernákulum és a kőoltár a templom főtengelyében áll, a gyertyák viszont az oltár körül egy-egy kandeláberen állnak, a kőlap minden sarkában, azaz négy darab, kissé ravatalozói gyászhangulatot keltve. Itt láttam egyedül áldoztató tál alkalmazását az újonnan épült templomok közül, amit a II. Vatikáni Zsinat után liturgiai szakemberek ajánlanak: egy kis asztalon ég egy gyertya, amíg ég a lángja, a tálkába

kis rézcsipesszel ki-ki maga tehet ostyát, amit a felajánláskor tesznek az oltárra, közös felajánlási adomány gyanánt. Az oltár fölött pedig egy hatalmas korpusz nélküli kereszt függ, áttört farácsozatból kivágva, emlékeztetve Krisztus végtelenül nagy áldozatára. (Megjegyzem, hogy több templomnál lehet találkozni halmozással, valóságos kereszt erdőkkel. A külföldi turisták, főleg a buddhisták általában megdöbbennek ezen: a derűs Buddha szobrok helyett horrorisztikusan kivégzett testeket látnak mindenfelé, az utcákon is, valóban olykor sokkoló látvány lehet ez számukra. Kultúra-sokk.) **Végezetül** említést tennék a tavaly átadott soproni Árpád-házi Szent Margit templomról, mely a skandináv templomépítészeti típus hazai gyöngyszeme. Idehaza valóban formabontónak, szokatlannak hat a külső megjelenése, de a belső kialakítása is, jól kivehető a regeneratív iskola számos eleme. A teljes templom teste földbe süllyesztett, csak a teteje látható kívülről nézve és a templomtorony egyszerű keresztben végződik, ökumenikus célzattal, a tető hajótestet utánoz.

Bp., 2016. július 25.

BULÁNYI GYÖRGY

EGYHÁZREND

3.8. "Biztosítja a személyiség kibontakozását"

A kisközösség gondolata számomra sokkal több, mint a jelen paphiányra tekintettel támadt szárazkáplán kísérlet. Több, mint a jelen mammut vagy nemmammut egyházközösségek kísérlete arra, hogy a templomtól elmaradt 95 %-ot visszacsalogassa a kiürült templomba. Ezeket a célokat is szolgálja a kisközösség, de nemcsak tüneti kezelést végez. Nem, mert világosan látja a paphiány okait, a hívek-hiány okait is. Valamikor el lehetett hitetni a pappal, hogy ő valóban hitoktató; értsd: gyermekek hitben nevelésére specializált személy. Akkoriban volt ez lehetséges, amikor vásárnaponként viszonylag sűrű sorokban még a szüleik is eljárak a templomba. De a felnőttek tömegaposztáziájának tényét látva, amikor Istenben már alig hívő emberek gyerekeit keresztelgetjük, amikor hitoktatásra a gyerekek egyre kisebb százalékát kapjuk meg, amikor ezeknek a gyerekeknek a bérmlás szentségét úgy adjuk fel a püspökkel, hogy egyre egyetemesebbé lesz a tapasztalat, hogy ez a szentség számukra a templombajlás abbahagyásának a szentsége, akkor világossá lesz, hogy messze túl vagyunk a toldozgatással új életadás lehetőségén. A jelenleg érvényben levő egyházrend hozta létre ezt a helyzetet, és csak egy új, egy evangéliumibb egyházrend tud új bevágást hozni. Mindenkinek el kell gondolkodnia azon a tényen, hogy napjainkban egyre inkább csak olyanok szenteltetik fel magukat pappokká, akik kisközösségben nevelődnek, akik a kisközösségekből felépülő egyházat hordják már a lelkükben. Az egyház a jézusi célkitűzésből él, s az attól elhajlástól pusztul, zsugorodik, fogy. Ez a jézusi célkitűzés bele